

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder. Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes.

Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. — Goes
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar. Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Is er een „tusschentoestand”? IV. — Uit de Schrift: De omgekeerde wereld. — Kerkelijk leven: Een eerste stap ter afsnijding van hereeniging. Bibliotheek Theologische Hoogeschool. — Groninger Brieven. — Uit het politieke en sociale leven: Partij-organisatie. — Opvoeding en Onderwijs: Om den Bijbel. Onze tijd en de opvoeding onzer kinderen. — Perschoon: De getallen van Dathan. De onbevredigende Synodale beslissing. — Stemmen uit onze kerken. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

IS ER EEN „TUSSCHENTOESTAND”?

door Prof. Dr K. SCHILDER.

IV.

We kunnen dan ook nu gevoelig komen tot ons eigenlijke onderwerp: is er werkelijk een tusschentoestand in den in ons eerste artikel aangegeven zin?

Er zijn er, die het ontkennen. Onder hen beweren sommigen, dat b.v. Luther er weinig of niet van weet of weten wil. Er wordt nog al druk gewerkt met een door Heinrich Quistorp bijgebracht citaat van Luther, dat aldus luidt: „hier moet men den tijd uit zijn gedachten bannen en weten, dat in gindsche wereld geen tijden geen uur zijn, doch alles een eeuwig oogenblik”. Zij, die zich op Luther beroepen, willen daarmee dan aannemelijk maken, dat in betrekking tot onze gestorvenen elke gedachte aan tijd radicaal uitgesloten is.

Hoe dat bedoeld is?

Wil men alleen maar ermee zeggen, dat de gestorvenen geen tusschentijd waarnemen? Of meten? Of indeelen, zooals wij het doen met onze klok?

Nee, men bedoelt nog veel meer. Men wil ermee zeggen, dat er ook geen tusschentoestand is. De tusschentijd is er eenvoudig niet, dien kant wil men uit, als men zich op Luther beroept.

Nu is het waar, dat Luther over den tusschentoestand weinig heeft gezegd.

Maar dat hij hem ontkend, of over het hoofd gezien heeft, — dat is niet waar. Het zijn er, zegt hij, nog velen, die Christus toebehooren en nog moeten verschijnen voor Christus in de groote kerk-reunie van den jongsten dag. Niet alleen wij, doch ook degenen die vóór ons gestorven zijn, moeten op hen „wachten”¹⁾ Dit woord „wachten” is bij Luther niet zinloos. Zoo als de doode Abel leeft en spreekt in den hemel, alzoo, dat God zelf op aarde voor hem den mond gaat openen tegen Kain, zoo genieten ook nu de geloovigen gelijke voorrechten²⁾. Aldus Luther.

Doch de meening van Luther of een ander behoort ons hier niet op te houden. Hoe wordt het bezwaar tegen het geloof aan een tusschentoestand tegenwoordig gemotiveerd? En, — hoe

stelt men zich den loop der dingen voor, als de tusschentoestand uitgeschakeld wordt?

Enkele beelden — niet van mijzelf mogen hier spreken.

Daar is vooreerst het beeld van de treinreis. Stel u iemand voor, die met den trein reist, laat ons zeggen van Rotterdam naar Den Haag. Stel u verder voor, dat de man op het oogenblik van het vertrek uit Rotterdam in slaap valt. Of, dat hij bewusteloos wordt. En dat hij weer bijkomt op het oogenblik, dat de trein in Den Haag halt houdt. Heeft die reis voor zijn besef lang geduurd? welneen. Voor zijn besef heeft de reis maar een oogenblik geduurd. Als hij in Den Haag aankomt, denkt hij misschien, nog in Rotterdam te zijn. Maar als hij de oogen opent, en om zich heen ziet, bemerkt hij, in Den Haag te wezen. Wat zijn waarneming betreft, had de trein een oneindig groote snelheid. Zóóveel kilometer in... een seconde. En wederom, voor zijn waarneming was de afstand Rotterdam—Den Haag oneindig klein. Even kort als de afstand tusschen de signaal, die hij in de hand hield en zijn lippen: die afstand wordt óók afgelegd in... een seconde. Tijd en afstand gelden dus voor hem niet meer.

Zóó nu denkt men zich het verloop der dingen voor den gestorvene. Er is voor zijn besef geen verloop. Het moment van den dood, van het ontslapen of inslapen, valt te vergelijken met dat van het bewusteloos raken van den reiziger van daareven in Rotterdam. En het openslaan van de oogen in den dag van Christus' wederkomst is te vergelijken met dat van de aankomst in Den Haag, waar de man weer wakker werd. In werkelijkheid is er wel een bepaalde tijds-duur verlopen tusschen het moment van zijn scheiden uit dit leven eenzijdig en dat van Christus' wederkomst anderzijds.

Maar de gestorvene zelf weet daar niet van. Voor zijn besef staat het zóó: hij ontsliep toen hij den laatsten adem uitblies en aanstonds daarna ontwaakt hij in de nabijheid van den Christus, die wederkwam om de wereld te oordeelen ten jongsten dage.

Het beeld is duidelijk. Het kan nog verder worden uitgewerkt. Men zegt b.v. denk u een mede-reiziger, die den man naast hem zag inslapen in Rotterdam en weet, dat hij pas in Den Haag wakker wordt. Die man kan zeggen: hij is al in Den Haag.

Het woordje „is” moet natuurlijk niet al te letterlijk worden genomen; want dan klopt het beeld niet meer. Of dat niet-kloppen een verlies zal zijn, moet nog blijken. Wie heel precies wil zijn, kan natuurlijk opmerken, dat de mede-reiziger even goed had kunnen constateeren: „hij is nu nog in Rotterdam”. En wie dan nog secuurder spreken wil, kan als derde in de rij zijn schouders ophalen en zeggen: „hij is op 't oogenblik n e r g e n s”. Tot den laatste dringt dan de eenvoudige waarheid door, dat hier twee begrippen door elkaar heen gebruikt worden, n.l. „ergens al of niet zijn”, en: „van het ergens zijn of niet zijn weet hebben”. Daarmee is dan in zooverre winst behaald, als de heilzame herinnering aan het mankgaan van elk beeld nu ook even aan het woord gekomen is.

Vandaar dan ook, dat het beeld van de treinreis wordt afgewisseld met dat van den slaap. We hoorden hierboven Luther even noemen, en willen daarom ook naar hem even luisteren. Ook Luther spreekt van slapen, maar: Luther maakt daarbij onopzettelijk verschil tusschen „sterven” en „slapen”, of „ontslapen”.

Belijdenis.

Wij staan hier, Vader, voor Uw heilig
[aangezicht,
als kind'ren, wien Gij zelf den disch hebt
[aangericht,
en die Gij soeverein verkiest uit de geslachten,
want hoog en mateloos is elk van Uw gedachten.

Als kind'ren hebben wij oprecht Uw Woord
[geloofd,
dat Gij volvoert hetgeen Gij eertijds hebt beloofd:
Te zijn een heilrijk God voor ons en onze zonen,
en wij Uw vrije volk wien Gij Uw gunst wilt
[toon.

Uw zegel hebben wij in het geloof aanvaard
als ja-Woord op het heil, dat Gij Uw kind
[vergaart,
en niet getwijfeld aan de waarheid van Uw
[spreken,
of ook de uitkomst met Uw Woorden vergeleken.

Uw ja is ja, Uw neen zij neen. Ons booze bloed
weestreeft Uw wet en wil; en als Gij 't niet
[verhoedt,
gaan wij als Uw ontrouwe kind aan 't eind der
[dagen
Uw Rijk voorbij, om eindeloos Uw toorn te
[dragen.
J. L. J.

Als Paulus in 1 Cor. 15 degenen, die na Christus zullen opstaan geen dooden noemt, doch Hem den eersteling noemt dergenen die ontslapen zijn, dan zegt hij: nu Christus den echten en eeuwigigen dood ondergaan heeft, nu is, nadat Hij van dien dood is opgestaan, voor de zijnen de „dood” geen dood meer, doch een slaap geworden; de Christenen die in de aarde liggen, heeten dan ook geen dooden, doch slapers: want ze zullen zeker opstaan. „Slapen” zegt men van hen, die neerliggen, doch weer ontwaken en opstaan zullen; maar men gebruikt dat woord niet van degenen, die neerliggen zonder hoop van opstanding; hen noemt men geen slapenden, maar doode lijken. De Schrift — aldus Luther — wil juist in dat woord slapen de toekomstige opstanding in rekening doen brengen.³⁾ Hij bedoelt hier dus de zalige opstanding (Heidelb. Cat. Zondag 17). Want ook de „onchristenen” moeten allen „opstaan”, maar dat is dan geen vrolijke, geen zalige, doch een verschrikkelijke opstanding⁴⁾: hij zelf weet er alles van, want toen hij nog zoo'n vrome heilige monnik was, toen hoorde hij veel liever over alle duivelen in de hel spreken, dan over dien jongsten dag, die hem de haren te berge deed rijzen⁵⁾. Maar wie in Christus heenging, die „slaapt”. Zooals b.v. die goede hertog Johan, Keurvorst van Saksen, slaapt, als hij daar op het doodsbed ligt en Luther de lijkrede houdt. Die man slaapt: want Christus heeft de dooden, die zich om zijn echten dood bekommerden, omgedoopt; het zijn geen dooden meer, doch slapenden⁶⁾. Christus' dood heeft hun dood verslonden („gefressen”)⁷⁾. En dus is die keurvorst eigenlijk

¹⁾ Ausl. des XV. Cap. der ersten Epist. an die Corinth., editie Peter Seitzgen Erben, 1578, I, 368 a.

²⁾ Die II. Predigt über den Leich Herzog Johans zu Sachsen, a.w., 444, b.

³⁾ Ausl. des XV. Cap. etc. 363, a.

⁴⁾ Idem, 365, a.

⁵⁾ Idem, 365, a.

⁶⁾ I. Predigt, etc. 427, a.

⁷⁾ 427, b.

twee jaar geleden gestorven, op den Rijksdag te Augsburg: daar heeft hij met den duivel gevochten en Christus' dood als den echten dood openlijk beleden. Dat was een zwaar sterven, daar in Augsburg⁸⁾. Maar wat hem nu gepasseerd is — de oogen zien niet meer, de ooren hooren niet meer, de handen tasten niet meer —, wel, is dat zoo erg? Dat is maar een kindersterfen of een koeie-sterfen. Kinderen sluimeren in, maar worden weer wakker. Koelen kennen dat ook, dat het lichaam — die arme zak — afsterft⁹⁾. Maar nu de keurvorst in Augsburg door zijn christelijke belijdenis den dood gestorven is, nu kan hij niet meer sterven, net zoo min als Paulus, die tijdens zijn „leven“ kon zeggen: ik sterf alle dagen¹⁰⁾. Christenen zijn geen doode en „verscharrete“ lieden¹¹⁾, zij slapen, en alleen zij slapen¹²⁾. Niet de heele mensch sterft bij hen, doch alleen het lichaam¹³⁾.

En daarom is het voor de christenen maar een oogenblik, dat hen scheidt van dat heerlijke ontwaken. Zoo als Christus zelf, ook al lag Hij in het graf, in een oogenblik dood en levend was en weer als een bliksem aan den hemel er uit schoot¹⁴⁾, zoo zal Hij ook ons in een oogenblik („in einem Nu“) weer er uit rukken; het gaat vlugger dan in een ommezien¹⁵⁾. Tot zoolang slapen zij, en de slaap is zoo diep, dat geen droom hem verstoort („und so ein tiefer Schlaf, da einem nichts inne trawme“) ¹⁶⁾. Reeds heeft Christus, ons Hoofd, het voornaamste stuk van zijn lichaam, d.w.z. de christenheid, uit den dood opgetrokken; alleen nog maar een sprong, een oogenblik is nodig, om de zijnen, die nog naar het lichaam in de aarde liggen, te doen opstaan¹⁷⁾. Het gaat nog maar om één nacht, dan wekt Hij ons op uit den slaap¹⁸⁾. Wij hebben dus al veel meer dan de helft van onze opstanding achter den rug: 2 deelen van de drie zijn al voorbij: a) het Hoofd is boven den dood uit gekomen, dat is het eerste deel; b) wij zijn al met Hem gestorven en opgewekt, dat is het tweede deel; nu rest alleen nog dat lichamelijke verrijzen: het derde deel van ons opstandingsproces¹⁹⁾.

Ziehier hoe Luther over het slapen spreekt.

Is het nu óók zoo bedoeld in die jongste brochure? Die het beeld van de treinreis gebruikte?

Neen.

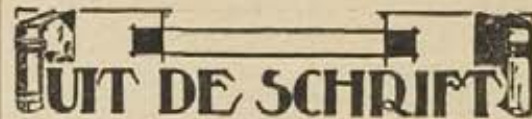
Want Luther hanteert het beeld van den slaap alleen voor de geloovigen. Hij wil ermee aanduiden, dat zij wel hun aardse (tijdelijke) redeggebruik en de „vijf zinnen“ kwijt zijn, doch wil het woord „slapen“ alleen in z'n liefelijke, z'n „kinderlijke“ beteekenis gebezigd zien. Luther zingt met zijn slaap-motief een zacht troostend liedje bij het sterfbed van den christen.

Maar bedoelde brochure gebruikt het beeld van den slaap voor alle menschen. De pétillante stijl van Luther, die geen begripsmatige wijsheid in het beeld van den „slaap“ gelegd wil zien, duikt hier onder, om plaats te maken voor een begripsmatig verhelderende teekening der situatie voor alle overledenen. Het beeld van den slapende moet hier dienen om aan te toonen, hoe het bestaan kan, dat er tijd kan verlopen, dien de gestorvene niet kan waarnemen. Voor zijn bewustzijn „geldt“ naar schrijvers meening de tijd niet. Voor den stervende ligt volgens hem geen onderdeel van een seconde tusschen hem en de verschijning van den Christus op de wolken ten jongsten dage. Wie heden sterft, of gister, of in het uur van Abel's dood, die staat voor zijn ervaring met één slag zóó maar op de nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont, en welke is schoongeveegd door den storm van Christus' parousie, schoongebrand door het vuur van Christus' Geest.

Men ziet het verschil tusschen Luther en deze opvatting. Luther's zachte kerkmuziek maakt hier plaats voor een begripsmatige structuur. Het beeld van den slaap wordt — onder erkenning, dat alle vergelijking mank gaat — uitgebreid tot alle menschen. Sterven en dan voor het besef van

iedereen dadelijk het oordeel. Het onderscheid is duidelijk.

Men zie nu ook het verschil tusschen deze meening en die, welke wij in ons eerste artikel even lieten spreken als de tot nu toe algemeen gangbare.

DE OMGEKEERDE WERELD.

Zoo zijt gij een tegendeel geworden.

Ezechiël 16 : 34.

De gelijkenis van Ezechiël 16 is een onmisbare inleiding op de prediking der lijdensweken. De profete teekent het verval van Israël in tegenstrijdige zonde. Het verbondsvolk wordt door hem geteekend als bruid van Jahwe, den Bondsgod. Die bruid was alleen door soevereine verkiezing tot die eere geroepen; want uit de diepste ellende — als van een vondeling — had die vrijmachtige Koning haar in zijn huis opgenomen en straks had Hij haar getrouwd.

Maar toen kwam de val.

Het begon ermee, dat de bruid van Jahwe naar andere „mannen“ („goden“) omzag. In plaats van haar man nam zij de „vreemden“ aan, de afgoden, de heidenen.

Maar daarbij bleef het niet.

Haar eigen man (God de HEERE) had haar uit genade alles geschonken. Hem behoefde zij niet gunstig te stemmen, want Hij was haar zelf gunstig geweest, gansch vrij-willig; spontaan, in vrij behagen. Ook had zij niet Hem geworven; doch Hij had haar verworven; voor haar wilde Hij den prijs betalen; elk zoenoffer verkondigde dat Hij het initiatief genomen had en door het bloed van Vorst Messias zich haar koopen wilde tot zijn eigendom.

Maar die andere „mannen“ waren niet zoo als haar eigen Man. Zij „namen“ geen redenen uit zichzelf, doch uit hun vereiders. Die moesten hun gunsten „kopen“. Zij hadden de goden „om te koopen“. De prijzen waren hoog: goud, zilver, dierenbloed, ja zelfs menschenbloed. Kinderoffers bijvoorbeeld.

En zie nu hoe die bruid des Heeren vervalt van kwaad in erger. Het begon ermee, dat zij officieel haar eigen „man“ verliet. Maar het eindigde daarin, dat zij tegenover de vreemde „mannen“ de rol van vrouw niet langer volhield, doch die van den man ging spelen. Een man betaalt een bruidschot voor de vrouw. En zelfs, waar de karikatuur der liefde optreedt, ook daar nog betaalt de man aan de als hoer optredende vrouw. Daar speelt tenslotte nog de man de mannenrol, en blijft de vrouw in de vrouwelijke rol. Maar Israël betaalt aan vreemde goden of „mannen“. „Hoereerende“ werft zij om den vreemden „man“ en kóópt zijn „gunst“.

En dat is tegen natuurlijk. De vrouw speelt de mannenrol: zij koopt, betaalt, neemt initiatief. Het is de omgekeerde wereld, het tegendeel van wat zij wezen moet. Uxor inversa.

Dit is een snijdend beeld. Het is de scherpste veroordeeling van het Remonstrantisme. Het is een goddelijke vloek over ieder die in de lijdensweken de boodschap hoort van den Man, die den duursten prijs betaald heeft om zijn bruid te verwerven, terwijl de hoorder van de boodschap zelf zich wil verlossen, en den door God betaalden prijs negeert. Wie niet van loutere genade leven wil, doch zelf iets poogt te betalen dat Gods gunst zou moeten koopen, die is de uxor inversa, — hij keert de elementaire verhoudingen onderstboven. De vrouw stelt zich aan als man, de mensch als God. Er is maar één manier van gezond-te-wezen: laat u met God verzoenen; wees zijn door Hem zelf betaalde eigendom. Al wie het anders wil, die is onrein.

K. S.

EEN EERSTE STAP TER AFSNIJDING VAN HEREENIGING.

„Alle dingen eerlijk en met orde“.

Zonder daarbij op exegetische kwesties in te gaan heeft de „synode“, die ons uitwierp, bij herhaling tegen ons den bijbeltekst gehanteerd: „laat alle dingen eerlijk en met orde geschieden“. Zij doelde daarmee op de discipline der synodocratische hiërarchie, die echter de goddelijke orde voor

de kerk grondig verstoort. Het orde-roepen der orde-verstoorders kon ons dus niet ontroeren, — alleen maar verwonderen en ergeren.

Intusschen behield het bijbelwoord zelf zijn kracht. En het wordt noodig, elkaar daaraan te herinneren.

De nieuwe synode toch van de voormalige Gereformeerde Kerken is bijeen geweest — de oude is nooit gesloten bij mijn weten — en is thans reeds aan haar tweede pauze toegekomen.

Ze is nog al eens revisie-synode genoemd. Men heeft ettelijke malen gezegd: maak u nog niet vrij, want in '46 komt immers de revisie-synode? Dat er al revisie geweest was, lei geen gewicht in de schaal. Het zou ditmaal revisie worden!

Maar de synode is haar tweede pauze ingegaan, zonder dat er van revisie ook maar een spoor te bekennen is. Men kwam in Januari bijeen; thans zijn er sinds de opening der vergadering al weer meer weken verlopen, dan vroeger meestal een normale synode noodig had om kant en klaar te komen.

Hoewel de revisie-synode dus nog geen zier aan openbare revisie gedaan heeft, staan toch de bladen al vol met berichten over een (naar het heet) belangrijke stap tot herstel der kerkelijke eenheid.

Aangezien nu zonder revisie geen enkele stap in dezen „belangrijk“ wezen kan, is het goed, het hoofd koel te houden, en eens het terrein te verkennen.

Daar zijn verschillende redenen voor.

Allereerst de samenstelling der synode. In den voorzittersstoel een lid van het uitwerpende moderamen. De man, die door Dr. den Hartogh is ten tooneele gevoerd, als God dankende voor de uitwerping van ondergeteekende. Blijkens dit dankgebed acht hij dus de in diens „procedure“ gevolgde „rechtsregelen“ nog altijd goddelijk. Wie er zóó over denkt, kan, zoolang dat duurt, geen revisie begeeren. Dan: aan dezelfde moderametafel Dr. J. Hoek. Ook al belast door zijn synodaal verleden. Men zegt, dat nog een derde lid van 't oude moderamen eraan toegevoegd is. Hoe 't zij — de samenstelling geeft te denken. Voorts zijn er verscheiden felle „synodalen“ ter vergadering, die heusch nog over Remonstrantisme en zoovoor loopen te peuzelen. Benevens enkele schorsings-adviseurs in plaatselijke kerken en anderen, die de heele vrijmaking blijkens publieke uitlatingen maar een psychopathenzaak vinden. Benevens — niet te vergeten — de professoren, die het euvel van 1944 op hun geweten hebben. Van deze vergadering willen we de betering des levens eerst zien, eer we haar gelooven.

Vervolgens zijn er onder de synodocratische leiders meer dan één, die rondloopen met de boodschap: desnoods mogen al die bezwaarden en vrijgemaakten weer terugkomen (!) en dan preeken zooals ze willen, maar die en die — en dan volgen enkele namen — in geen geval. Bij zoodanige mentaliteit is het goed, uit zijn oogen te zien.

Verder — en dat is het pijnlijkste — tot nu toe ontbreekt in de kerkelijke vergaderingen de rechte lijn. We hebben voor deze klacht herhaaldelijk onze gronden — feitenmateriaal — gegeven, en komen daar niet op terug. We wijzen alleen maar op het ééne feit, dat men anderen heel kalm laat doen, wat in ons geval werd aangemerkt als grond voor schorsing, d.w.z. voor toepasselijk-verklaring van kerkorde-artikelen, die hen betreffen, die afsnijdingswaardige zonden openlijk bedreven.

Bedenkt men daarbij, dat de propaganda steeds feller, de situatietekening (b.v. in het blad van Ds Toornvliet) steeds onzakelijker en onjuister wordt, de processen worden aangemoedigd en doorgezet, en de klachten over ketterij steeds driester worden, dan blijft de eisch gebiedend: uitkijken, en niet de feiten veronachtzamen of kleuren.

Weinu, de feiten geven tot op heden nog geen enkele reden tot gerustheid. We noemen enkele punten.

1o. Volgens persverslag (Trouw, 13 Febr. '46, blz. 2, kolom 4) heeft de synodale commissie inzake de eenheid verklaard, dat naar haar oordeel de synode moet komen tot „een nieuwe formuleering der in 1905 en 1942 beleden waarheden“.

Dat houdt dus in:

a. dat in 1905 en 1942 waarheden zijn beleden. Het waren dus waarheden. En hun afkondiging was belijdenis. Als dat waar is, moeten ze dus blijven staan. Aan beleden waarheden mag men niet raken. De nieuwe formuleering zal dus zakelijk geen tittel of jota ervan mogen prijsgeven. De redactie zal kunnen veranderd worden, maar de zaak zelf niet. Is dat meenens, en dat moeten we toch gelooven — dan blijft dus alles

8) 428, a.

9) 428, b.

10) 428, b.

11) 429, a.

12) 429, a; vgl. 427, b.

13) 427, a.

14) 432, b.

15) ibidem; vgl. 431, b.

16) 429, b.

17) 367, a.

18) 363, a.

19) 363, a.

bij het
stap g
goed t

b. teve
nieuwe
aa. su
bb. ee
cc. on
dd. ve
1942);

ee. tw
ff. alg
gg. ge
hh. ze
ii. plu
synode
hoorden

jj. of
Dat z
maal dur
Over de
en nog is
ties van
op die n
't wacht

Maar
men to
Daarna
ten gesp
Geref. K
Het wa
trouwen

synode
hoelang
fessie. Oc
van wa
ben we
stap n
fixeer

Tenzij
len onjuis
Maar
slagen?

2o. Me
ook de o
catie ont
ting van
monde va
having
den. A
beide: di
waarheid
of ze ne
moeten z
in cere
kunst-ster
herinneren
hield de
waarmee
terpretee
maal niet
tigheid r

3o. Op
conclusie
alle zijn
voor pub
kennen v
passen. V
ties van
slechts v

4o. Uit
eventueel
of men i
de tuel
nemings
zaken in
om hetge
buiten he
formules
nog altij
punten, c
menhang
1905—19
synode d
wilt de c
of buite
hebben,
zou dan
kaar hou
schaart,
maakten
ambtsdra
belast me
ambtsdra
zou dan
aan het
één voeld

Het st
feite wil
schroeven
matis
weten zo